

Levnadsstandarden speglad i bouppteckningar
En undersökning av två metoder att använda svenska bouppteckningar
för en levnadsstandardsundersökning samt en internationell jämförelse

Per Hallén

Levnadsstandarden speglad i bouppteckningar. En undersökning av två metoder att använda svenska bouppteckningar för en levnadsstandards undersökning samt en internationell jämförelse.

Per Hallén

Per.Hallen@econhist.gu.se

Abstract: The standard of living in the pre-industrial world is an interesting but challenging subject. No single method alone can solve the problem. In order to grasp the standard of living several methods must be used, and work must be done across discipline borderlines. In this paper I discuss methods for using post mortal inventories (estate inventories) in order to indicate the material standard of living in Sweden. Similar methods have been used in France, Great Britain and North America. To adapt these methods to Swedish conditions have been the main focus of the paper. The first method tested here uses the valuation of all objects stated in the post mortal inventory (not including houses and farms). This method had previously been tested on English and North American inventories. All values in the Swedish material have been converted to British pounds in order to facilitate comparisons. The second method tested uses the objects in the estate inventory to create an index of the material standard of living. This index was first used in France and later in Canada. Some preliminary results in this work indicate that Swedish farmers by 1750 were well below English and French farmers in material standard of living. However, during the fifty years that followed a noticeable change took place.

JEL: N01, N30, N5, N90

Keywords: Economic History, Standard of living, post mortal inventories, methods,

ISSN: 1653-1000 *online version*

ISSN: 1653-1019 *print version*

© Per Hallén

Göteborg University
School of Economics and Commercial Law
Department of Economic History
P.O. Box 720
SE-405 30 GÖTEBORG
www.econhist.gu.se

Utgångspunkter

Föreliggande paper är en del av ett större arbete med att undersöka den svenska levnadsstandarden 1750-1900 via en undersökning av bouppteckningar. Liknande undersökningar har genomförts i andra europeiska länder samt i USA och Kanada. I detta paper undersöks två metoder att använda bouppteckningar för att mäta materiell levnadsstandard. Några preliminära resultat redovisas också samt jämförelser med tidigare internationell forskning.

Forskning kring levnadsstandarden

Forskningen kring levnadsstandarden under olika epoker är omfattande, men är naturligtvis mest omfattande när de gäller det senaste århundradet.¹ I detta avsnitt avser jag inte att ge en fullständig forskningsöversikt utan ett urval, som har betydelse för föreliggande arbete och även det fortsatta forskningsarbetet.

Biologisk levnadsstandard

Sambandet mellan levnadsstandard, demografisk utveckling, kroppslängd och näringsintag ”biologisk levnadsstandard”, är ett tvärvetenskapligt forskningsområde, där forskare inom olika historiska ämnesdiscipliner möter naturvetare. Det är många gånger svårt att bevisa samband mellan förändringar i kroppslängd och förändrad levnadsstandard. Förändringar i födelse- och dödstal kunde ske utan någon tydlig koppling till förändringar i levnadsstandarden. I en del fall kunde mildare vintrar räcka för att ett större antal barn skulle överleva och ge relativt stora demografiska effekter.² Forskare som ägnar sig åt biologisk levnadsstandard skulle dock ha ett annat synsätt och anse att det finns samband mellan näringsintag, matpriser, familjeinkomst och levnadsstandard. Sambandet är inte alltid lätt att genomskåda och inte så enkelt att reallön och medellängd har ett givet samband. Det har också konstaterats motsägelser. En tydlig sådan motsägelse är att männens medellängd minskade, och vikten hos nyfödda minskade under 1830-talet samtidigt som inkomsterna ökade. Detta har man förklarat med en snabb befolkningsökning och urbanisering, där jordbrukets produktion inte kunnat motsvara det ökande behovet. Priset på jordbruksprodukter blev därmed högre och människor tvingades till en sämre kosthållning. Detta förhållande kunde till och med påverka den jordbrukande befolkningen i vissa lägen och ge sämre förutsättningar för ett fullgott näringsintag. Kunskapen om näring och hälsa var givetvis dålig eller obefintlig, vilket inte förbättrade möjligheten att välja bättre livsmedel. Denna aspekt av

---

¹ Se t.ex. översikten i; Lundh, C., *Levnadsstandarden – indikatorer och mått. Engelsk och svensk debatt om lönearbetarnas villkor 1750-1850.*

² Voth, Hans-Joachim., ”Living standards during the Industrial Revolution: An Economist’s Guide.” s. 224.

framförallt det tidiga skedet av den industriella revolutionen har lyfts fram som en ny viktig aspekt som inte uppmärksammats av dem som ägnats sig helt åt priser och löner.

Ofta är det svårt att för äldre perioder avgöra hur förändrad levnadsstandard påverkade män respektive kvinnor. Inom forskningen kring den biologiska levnadsstandarden finns möjligheten att få en del svar. Huvuddelen av denna forskningsgrens verksamhet har varit inriktad på män eftersom nästan allt källmaterial har byggts på uppgifter från militären. Men det finns även källor som berättar om hälsostatusen hos kvinnor. Undersökningarna har visat försämringar drabbade kvinnor tidigare och att återhämtningen dröjde längre.³

De aspekter av den biologiska levnadsstandarden som diskuterades av Komlos med flera forskare i en samlingsvolym år 1995 var svår att överblicka. Undersökningarna hade gjorts med olika frågeställningar och metoder. En intressant vidareutveckling inom detta forskningsfält är en större undersökning av demografiska förhållanden i Asien och Europa. I den undersökningen har man även skattat betydelsen av livsmedelspriser för levnadsstandard och demografiska förändringar. En viktig fråga man söker svar på är hur stor skillnaden i levnadsstandard var mellan Europa och Asien och när välståndsskillnaden mellan kontinenterna började öka. Äldre forskning har ansett att skillnaderna mellan Europa och Asien uppstod redan före den industriella revolutionen. Nya forskningsresultat tyder på att skillnaderna var små mellan de två kontinenterna ända fram till slutet av 1700-talet. Undersökningen visar också på stora regionala skillnader inom Europa.⁴

Reallöner och levnadsstandard

Undersökningar av reallönens förändring är ett forsknings-, och debattområde som spänner över en stor del av världens länder. Huvudfokus för debatten har givetvis legat på relativt moderna perioder med någorlunda god tillgång på statistiska underlag.⁵

Reallöneutvecklingen under den tidigmoderna epoken och det industriella genombrottet har länge bedömts som negativ. Samtidigt har undersökningar av bouppteckningar och andra typer av inventarieförteckningar visat på en ökad materiell levnadsstandard.⁶ Dessa undersökningar är

---

³ Komlos, J., *The Biological Standard of Living in Europe and America, 1700-1900*. 353-356, 97-109.

⁴ Bengtsson, T., *Life under pressure: mortality and living standards in Europe and Asia 1700-1900*. s. 27-59.

⁵ En diskussion och översikt av debattens huvuddrag återfinns i: de Vries, J., "Between purchasing power and the world of goods: understanding the household economy in early modern Europe." En översikt av svensk och engelsk forskning kring levnadsstandarden finns i: Lundh, C., *Levnadsstandarden – indikatorer och mått: engelsk och svensk debatt om lönearbetarnas villkor 1750-1850*. En översikt av utvecklingen fram till 2000-talets början finns i: Schön, L., *En modern svensk ekonomisk historia. Tillväxt och omvandling under två sekel*. En översikt av brittisk och framförallt skotsk forskning ges i: Gibson, A.J.S., & Smout, T.C., *Prices, food and wages in Scotland 1550-1780*.

⁶ McKendrick N., Brewer, J. & Plumb J.-H., *The birth of a consumer society. The commercialization of eighteenth-century England*. Brewer, J., & Porter, R., (red) *Consumption and the world of goods*, Berg, M., & Clifford, H., *Consumers and luxury. Consumer culture in Europe 1650-1850*, Shamma, C., *The Pre-industrial consumer in England and America*. Weatherill, L., *Consumer behaviour and material culture in Britain 1660-1760*. Vries, J., de "Pesant demand patterns and economic development: Friesland 1550-1750."

till största delen koncentrerade till England och Nederländerna. Båda dessa länder uppvisar också de högsta reallönerna.⁷

Ett försök till skattning av reallöner och levnadsstandard i Europa från medeltiden till första världskriget har visat att det var först under 1800-talets slut som levnadsstandarden i England varaktigt steg över de medeltida nivåerna. En liknande förbättring skedde även i Nederländerna och Tyskland samt i Paris, möjligen även övriga delar av Frankrike. För övriga Europa bedöms den utvecklingen dröja till efter år 1900.⁸ Skattningar av reallöner och levnadsstandard över så lång tid som mellan åren 1265 och 1913 (se diagram 1) har givetvis alltid svagheter. Men de kan ändå lämna ett viktigt bidrag till vår förståelse av den långsiktiga förändringen. I diagrammen nedan har jag valt ut reallönerna för hantverkare i London och Amsterdam. Ser man till hela tidsrymden mellan 1265 och 1913 kan tendensen i diagrammet sägas vara ganska trolig. En kraftig ökning av reallönerna efter 1300-talets mitt är rimlig då en stor del av arbetskraften försvann under digerdöden och följande sjukdomsutbrott under slutet av 1300-talet. Nedgången under senare delen av 1400-talet och början av 1500-talet kan troligen kopplas till befolkningsökningen, återhämtningen och till ett starkare statligt styre med ökat uttag av avgifter och skatter. Den växande Västeuropeiska ekonomin under sent 1500-tal avspeglas också tydligt i diagrammen nedan. Det skedde en långsiktig ökning av reallönerna fram till 1770-talet, då en krisperiod på nytt inträffade. Efter år 1820 steg reallönerna i London kraftigt. I Amsterdam däremot dröjde denna vändning till 1860-talet slut.

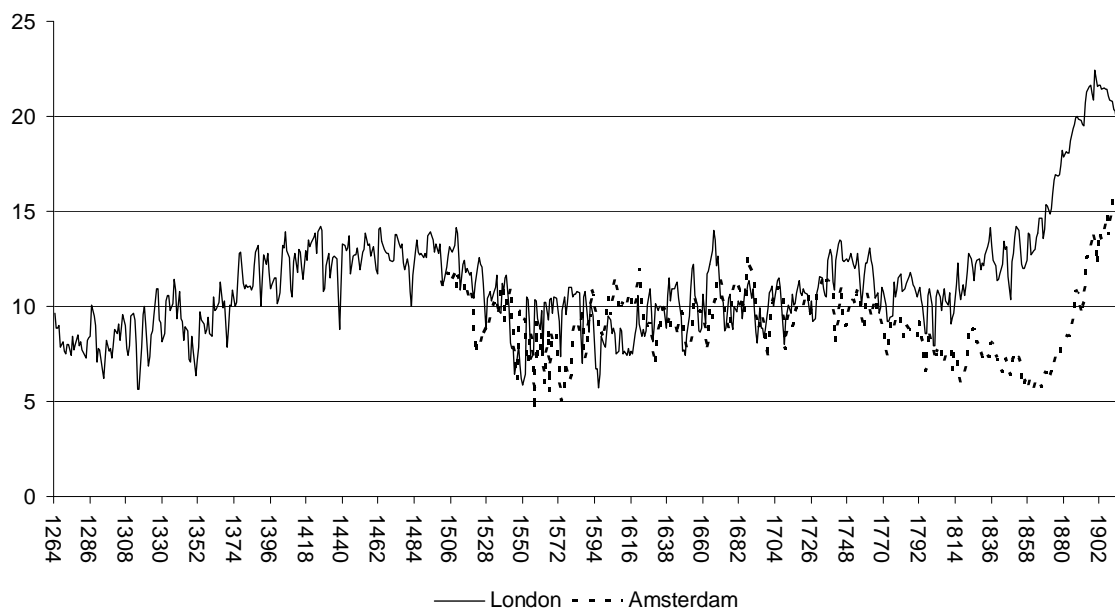
Allan har förutom beräkningar av reallönen skapat ett ”välfärdsindex” (diagram 2). Tendensen i detta index är i stort sett den samma som för reallönen, vilken har en ganska stor tyngd i modellen.

---

⁷ Allen, R.C. the Great Divergence in European Wages and Prices from the Middle Ages to the First World War. 2001. <http://www.economics.ox.ac.uk/Members/robert.allen>. s. 1-5.

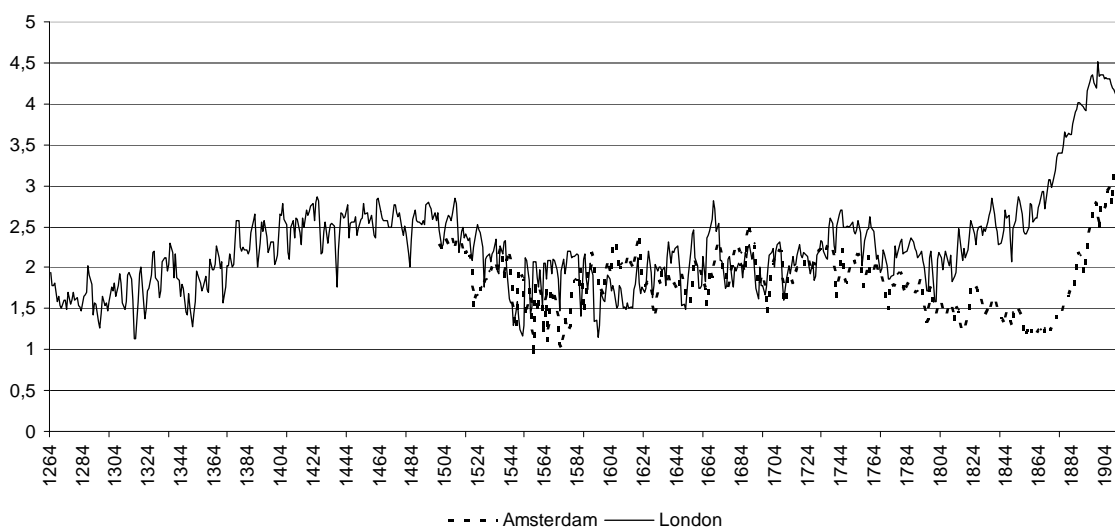
⁸ Allen, R.C. the Great Divergence in European Wages and Prices from the Middle Ages to the First World War. 2001. <http://www.economics.ox.ac.uk/Members/robert.allen>. s. 34.

DIAGRAM 1. *Hantverkarens reallön i London 1264-1913 och Amsterdam 1500-1910. Gram silver per dag*

Källa: <http://www.economics.ox.ac.uk/Members/robert.allen/WagesPrices.htm>. (2007-06-01)

DIAGRAM 2. *Välfärdsindex för hantverkare i London 1264-1913 och Amsterdam 1500-1910*

Källa: <http://www.economics.ox.ac.uk/Members/robert.allen/WagesPrices.htm>. (2007-06-01)

Detta långsiktiga perspektiv är viktigt för att placera in tiden 1750-1900 i ett större sammanhang och även kunna göra regionala jämförelser. Man måste dock vara extra försiktig vid användandet av uppgifter kring reallönen under äldre tid. Källmaterial finns endast för en del yrkesgrupper. Uppgifter kring den stora gruppen bönder och övrig befolkning på landsbygden saknas nästan helt och gör man måste använda fler källor än enbart prisuppgifter för att tolka utvecklingen av levnadsstandarden i äldre tid.⁹ Den tidsperiod som kanske debatterats flitigast är den industriella revolutionen och hur den förändrade levnadsstandarden, framförallt i Storbritannien. De flesta tycks vara överrens om att det inträffade en brytpunkt vid mitten av 1800-talet, men hur det såg ut under det första skedet av den industriella revolutionen är omdiskuterat. Antingen har det hävdats att levnadsstandarden sjönk påtagligt eller så har man hävdats att det skedde påtagliga förbättringar. En undersökning från år 1983 av Peter Lindert och Jeffrey Williamson representerar den ”optimistiska” skolan. Vilka hävdade att reallönerna nära nog fördubblades mellan åren 1820 och 1850.¹⁰ Denna optimistiska bild av utvecklingen kritiserades ganska omgående av flera forskare.¹¹

Denna debatt resulterade i att ståndpunkterna modifierades. I en artikel av Charles H. Feinstein från 1998 sammanfattar han sina resultat på följande sätt.

”Most British workers and their families did not experience an actual deterioration in their standard of living during and after the Industrial Revolution. But neither did they enjoy the rapid progress which the super-optimists have discerned.”¹²

Den mörkaste bilden av levnadsförhållandena i Storbritannien under den industriella revolutionen tonas alltså ned.

---

⁹ de Vries, J., “Between purchasing power and the world of goods: understanding the household economy in early modern Europe.” s 95-98. de Vries betonar att man skall vara försiktig med användandet av reallöneuppgifter för äldre tid men han menar inte att man skall bortse från reallöneberäkningar. ”This critique of real wage indexes is not intended to dismiss them as useless. On the contrary, they are an indispensable tool – a tool that requires careful use.”

¹⁰ Lindert, P.H., & Williamson, J.G., “English Workers' Living Standards during the Industrial Revolution: A New Look.”

¹¹ Crafts N.F.R., “English Workers' Real Wages During the Industrial Revolution: Some Remaining Problems.” Crafts N.F.R., “Some dimensions of the ‘quality of life’ during the British industrial revolution.” Mokyr, J., “Is there Still Life in the Pessimist Case? Consumption during the Industrial Revolution 1790-1850.” Horrell, S., and Homphries, J., “Old Questions, New Data and Alternative Perspectives: Families' Living Standards in the Industrial Revolution..”

¹² Feinstein, C.H., “Pessimism Perpetuated: Real Wages and the Standard of Living in Britain during and after the Industrial Revolution.” s. 652.

Materiell levnadsstandard och konsumtion

”The historian who averts eye contact with the wage and price evidence and fixes his or her gaze firmly on what I will call ’direct evidence’ of the world of goods will gain a very different – a decidedly optimistic – impression of the changing standard of living from the sixteenth to the beginning of the nineteenth century. The impression is more optimistic, but it is less precise: neither the dating of changes in material culture nor the identification of the social or geographical limits their diffusion can ordinarily be specified with great detail.”¹³

När Jan de Vries skrev raderna ovan i mitten av 1990-talet hade det börjat ske en omsvängning i mer positiv riktning när det gäller tiden för den industriella revolutionen men den tidigmoderna tiden sågs ofta som en period med negativ utveckling. Jan de Vries har under lång tid arbetat med bouppteckningar som sitt främsta källmaterial och det var utifrån detta som han fått en mer positiv bild av utvecklingen.

Bouppteckningar och motsvarande material finns i flertalet länder i Västeuropa och Nordamerika. I svensk forskning har bouppteckningar under senare år varit ett viktigt källmaterial framförallt inom ekonomisk-historia med inriktning mot agrarhistoria.¹⁴ Internationellt har samma källmaterial använts för att med olika metoder undersöka materiell standard samt olika kulturföreteelser. Undersökningarna har ofta inriktat sig mot urbana miljöer och vissa typer av föremål. Framförallt värdefulla möbler och ädelmetaller men även ”kulturell” konsumtion i form av böcker, tavlor, prydnadsföremål, musikinstrument. Förklaringsfaktorerna i denna typ av undersökningar blir mer förändring av ”smak” än ekonomi.¹⁵

Det kan sägas vara Alice Hanson Jones arbete ”Wealth Estimates for the American Middle Colonies 1774” från år 1970 som inspirerade ett antal undersökningar av bouppteckningsmaterial i Europa och Nordamerika vilka använt sig av kvantitativ metod. Arbetet innehåller en viktig

---

¹³ de Vries, J., “Between purchasing power and the world of goods: understanding the household economy in early modern Europe.” s. 98.

¹⁴ Tidigare var det främst etnologer som använde sig av bouppteckningar. En del av den metodutveckling som då skedde används fortfarande men i delvis nya former. Skiftet från en dominans av etnologer till en dominans av ekonom-historiker har behandlats i; Myrdal, J., ”Agrarhistoriens ämnesbyte.” *Rig*.

¹⁵ Exempel på detta är: McKendrick N., Brewer, J &, and Plumb J-H., *The birth of a consumer society. The commercialization of eighteenth-century England*. En introduktion till det aktuella forskningsläget (fram till 1994) ges i Schuurman, A. & Walsh, L., ”Introduction.” I Wijzenbeek-Olthuis, T., ”A matter of taste. Lifestyle in Holland in the seventeenth and eighteenth century.” betonas smakens betydelse för konsumtion i olika samhällsskikt. De är främst dyrbara föremål av ädelmetall och finare möbler som undersöks. Carr, L.G., ”Emigration and the standard of living”, är främst en genomgång av bostadsytor och värderingar enligt inventarieförteckningar. Malanima, P., ”Changing patterns in rural living conditions: Tuscany in the eighteenth century”, är mer en allmän översikt av bakgrundsfaktorer. Ytterligare arbeten som ägnar intresset främst åt lyxkonsumtion är Yun, B., ”Peasant material culture in Castile 1750-1900 some proposals”, Cruz, J., ”Elites, merchants, and consumption in Madrid at the end of the old regime”, Nenadic, S., ”Household possessions and the modernising city: Scotland c. 1720 to 1840.” En holländsk avhandling, Kamermans, J.A., *Materiële cultuur in de Krimpenerwaard in de zeventiende en achttiende eeuw* skulle möjligen kunna vara av intresse då arbetet täcker mer än bara bostadens föremål, men avhandlingen är på holländska med endast en sammanfattning på engelska, vilket gör det svårt att använda dess resultat.

metodutveckling när det gäller hur väl bouppteckningsmaterialet motsvarar den levande befolkningen. Dessutom visar Jones att det inte behövs några stora mängder bouppteckningar för att man skall få fram användbara uppgifter.¹⁶ Metoden som Jones använde har senast använts av Håkan Lindgren i en undersökning av svensk kreditmarknad 1840-1905.¹⁷

I Jones fotspår har ett flertal forskare arbetat med bouppteckningar som ett huvudmaterial eller som ett viktigt inslag i sina undersökningar. Lorna Weatherill undersökte konsumtion och materiell standard i Storbritannien 1660-1760 och fick efterföljare i undersökningar av Carole Shammas, Dessureault, Dickinson, & Wien och Ida Altman & James Horn. Deras undersökning var lika mycket en metodutveckling av ett levnadsstandards index. De byggde vidare på äldre forskning som utvecklat ett index för en specifik region i Frankrike.¹⁸ Denna metodutveckling har haft stor betydelse för detta arbete. Ett lika viktigt metodarbete har utförts när det gäller svenska bouppteckningar. Användningen av bouppteckningar som källa har ibland kritiserats. Det har bland annat hävdats att bouppteckningarna till övervägande del upprättas efter äldre personer som inte längre var ekonomiskt aktiva. Därmed skulle det vara omöjligt att följa till exempel teknisk förändring genom detta material. Under senare år har flera forskare visat att materialet är användbart och bouppteckningar har legat till grund för många undersökningar. Metoderna att göra urval ur det omfattande källmaterialet har också förfinats.¹⁹

Gemensamt för många av dessa undersökningar är att resultaten ofta visar att den materiella standarden var långt bättre än vad man kan vänta sig utifrån till exempel reallöneutvecklingen.²⁰

Konsumtion av varor är också det ett mått man kan använda sig av för att mäta levnadsstandard. Undersökningar som gjorts på makronivå visar att det skedde en markant ökning av konsumtionsvolymen per capita under 1800-talets första år. Efter ett antal år med periodvisa sänkningar av konsumtionen per capita omedelbart efter Napoleonkrigens slut inföll en nästan obruten ökning av konsumtionen fram till 1800-talets slut.²¹ Den inledande ökningen

---

¹⁶ Jones, A.H., *Wealth Estimates for the American Middle Colonies 1774*.

¹⁷ Lindgren, H., "The Modernization of Swedish Credit Markets, 1840-1905: Evidence from Probate Records"

¹⁸ Hanson Jones, A. "Wealth Estimates for the American Middle Colonies 1774." Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., "Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835." Altman, I., Horn, J., *To make America. European emigration in the early modern Period*.

¹⁹ Gadd, C.-J., *Järn och potatis. Jordbruk, teknik och social omvandling i Skaraborgs län 1750-1860*. s. 53-59, 69-75. Bringéus N.-A., *Bouppteckningar som etnologisk källa* har en genomgång av ett stort antal undersökningar baserade på bouppteckningar fram till slutet av 1970-talet. Lindgren, H., "The Modernization of Swedish Credit Markets, 1840-1905: Evidence from Probate Records". Hallén, P., *En studie i järn. Metoder att beräkna landsbygdsbefolkningens järninnehav 1750-1870*. Perlinge, A., *Sockenbankirerna : kreditrelationer och tidig bankverksamhet : Vånga socken i Skåne 1840-1900*. Se även hänvisningar i; Morell, M., *Jordbruket i industrisambället 1870-1945*.

²⁰ de Vries, J., "Between purchasing power and the world of goods: understanding the household economy in early modern Europe." s 98-102.

²¹ Krantz, O., Schön, L., *Om den svenska konsumtionen under 1800- och 1900-taletn*. s. 8-9. I tabell 1 redovisas den årliga procentuella förändringen i volymen industriella konsumtionsvaror per capita. 1800/02 -1825/27 uppgick den till 1.01, 1825/27 - 1846-48 till 2,32 för att sedan under slutet av 1800-talet uppgå till hela 4,21.

av konsumtionen under 1800-talets början sammanföll med ökande möjligheter att tjäna kontanta pengar. Det medförde ett relativt prisfall på industrivaror. Den riktigt kraftfulla ökningen av konsumtionen från och med 1830-talet berodde inte enbart på förändringar i relativpriset. Inköpen av industrivaror tog under 1800-talet en allt större plats i hushållens budget.²²

Undersökningar av förhållandet på makronivå ger en god överblick av vad som inträffade under 1800-talet i Sverige med en växande konsumtion som spreds till allt fler grupper i samhället. För att få en inblick i detaljerna måste fokus läggas på de enskilda konsumenterna och där är bouppteckningarna ett av de viktigaste källmaterialen. Bouppteckningsundersökningar av förhållanden på landsbygden har gjorts av forskare inom flera olika discipliner och har en lång tradition i Sverige.²³

Bouppteckningarna ger möjligheten att gå längre tillbaka i tiden än vad som är fallet med flertalet andra källmaterial. Från och med 1700-talets mitt har man möjligheten att göra undersökningar som fångar en stor del av befolkningen. Resultatet av dessa undersökningar, oavsett om de gällt jordbruksredskap eller någon annan vara har antytt en betydande ökning av konsumtionen redan under 1700-talet.²⁴

---

²² Krantz, O., Schön, L., *Om den svenska konsumtionen under 1800- och 1900-taletn.* s. 10-11.

²³ Se anförd litteratur i: Hallén, P. *Järnets tid. Den svenska landsbygdsbefolkningens järninnehav och järnkonsumtion 1750-1870.* S. 18-23.

²⁴ Ett tydligt exempel på vad en bouppteckningsundersökning kan ge är Christer Ahlbergers undersökning av konsumtionsrevolutionen 1750-1900. Antalet konsumenter av kaffe och te ökade påtagligt både i Göteborg och på landsbygden. Det var landsbygden som stod för den största ökningen. Innehavet av porslinsallrikar ökade mest i staden Göteborg men även i en del landsbygdsområden skedde en påtaglig ökning. Ahlberger, C., *Konsumtionsrevolutionen I. Om det moderna konsumtions-samhällets framväxt 1750-1900.* s. 84-116.

Metodutveckling

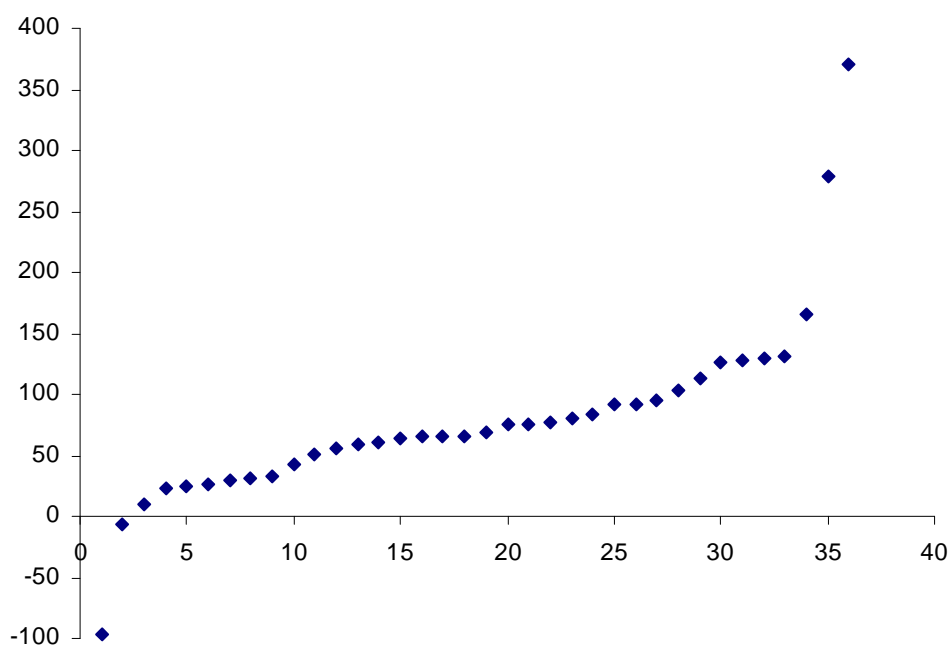
Två olika metoder som använts av forskare internationellt prövas i detta avsnitt på det svenska materialet med syftet att avgöra i vilken grad de är användbara samt vilka förändringar som kan vara nödvändiga.

Boets behållning

Carole Shammas undersökte i ”The pre-industrial consumer in England och America” värdet av bouppteckningar och värdet av olika grupper av föremål i bouppteckningarna. Uppgifterna i Shammas undersökning kommer i detta avsnitt att jämföras med resultaten av en undersökning av bönder i Göteborgsområdet cirka år 1750.²⁵

Bouppteckningar efter 36 bönder har återfunnits för åren 1750-52. Denna grupp av bönder utgör denna pilotundersöknings kärna och referenspunkt. Behållningen i dessa bouppteckningar uppvisade oftast ett positivt resultat men två uppvisade ett underskott på grund av stora skulder. Dessutom fanns tre bouppteckningar som avvek genom högre värdering än övriga.

DIAGRAM 3. Behållningen i boet hos bönder i Göteborgsområdet 1750-52. Brittiska £.

Källa: Bouppteckningar från Askims och Hisings häradsrätt, Sävedals häradsrätt, Vättele häradsrätt.

De stora skillnaderna mellan bouppteckningarna med högst respektive lägst behållning kan utläsas i beräkningen av några spridningsvärden.

²⁵ Omvandlingen av svensk valuta till brittiska pund har gjorts enligt växelkurserna i: *Sveriges riksbank 1668-1924. Bankens tillkomst och verksamhet*. Stockholm 1931.

TABELL 1. *Spridningsvärden för boets behållning hos bönder i Göteborgsområdet 1750-52. Brittiska £*

Medel	80
Median	67
1 kvartil	40
3 kvartil	98

Källa: Bouppteckningar från Askims och Hisings häradsrätt, Sävedals häradsrätt, Vättle häradsrätt.

TABELL 2. *Spridningsvärden fördelade på härad. Brittiska £*

	Medel	Median	Antal bouppteckningar
Askim och östra Hisings härad	94	76	24
Sävedal	49	43	7
Vättle	60	56	5

Källa: Bouppteckningar från Askims och Hisings häradsrätt, Sävedals häradsrätt, Vättle häradsrätt.

Det fanns stora lokala skillnader inom det undersökta området kring Göteborg. Värderingen av boet efter bönder i Askims härad och Östra Hisings härad var genomgående högre än i Sävedals och Vättle. Detta var ett inte helt oväntat resultat. Gårdarna i Vättle härad var mindre än i de övriga områdena och bör ha haft sämre möjlighet att bygga upp en högre materiell standard. Även Sävedals härad har relativt låga värderingar på grund av en dominans av gårdar i skogsbygden i Landvetter och Härrydas socknar. Inte ens i Örgryte socken, som låg omedelbart intill staden Göteborg uppvisar bouppteckningarna några högre värderingar år 1750. Orsaken bör vara att området dominerades av ganska små frälsejordbruk. Senare skulle dessa köpas upp av handelsmän från Göteborg och jordbruksenheter blev större.

Jämförelse med England och Amerika

Bouppteckningar från England och dess kolonier i Amerika har undersökts på samma sätt som de jag ovan presenterat från Göteborgsområdet.

Jämför man värderingarna från bouppteckningar efter bönder i Göteborgsområdet med några olika regioner och städer i England och Amerika kan man konstatera tydliga skillnader. Man måste dock ta hänsyn till att Shammas resultat inkluderar många olika yrkesgrupper. Bouppteckningar från landsbygdsområden var värderade till kring 150£ i flera fall. Dessa är 50 till 100£ högre värderade än bouppteckningarna efter bönder i Göteborgsområdet.

TABELL 3. *Värdet av boupptecknade inventarier i England och kolonierna 1551-1774*

Plats och år	Medelvärde (£)
S. Worcestershire, 1720-1	153,4
East London, 1720-9	1293,1
Virginia, 1724-9	104,3
Virginia, 1774	310,0
Massachusetts, 1774	142,8

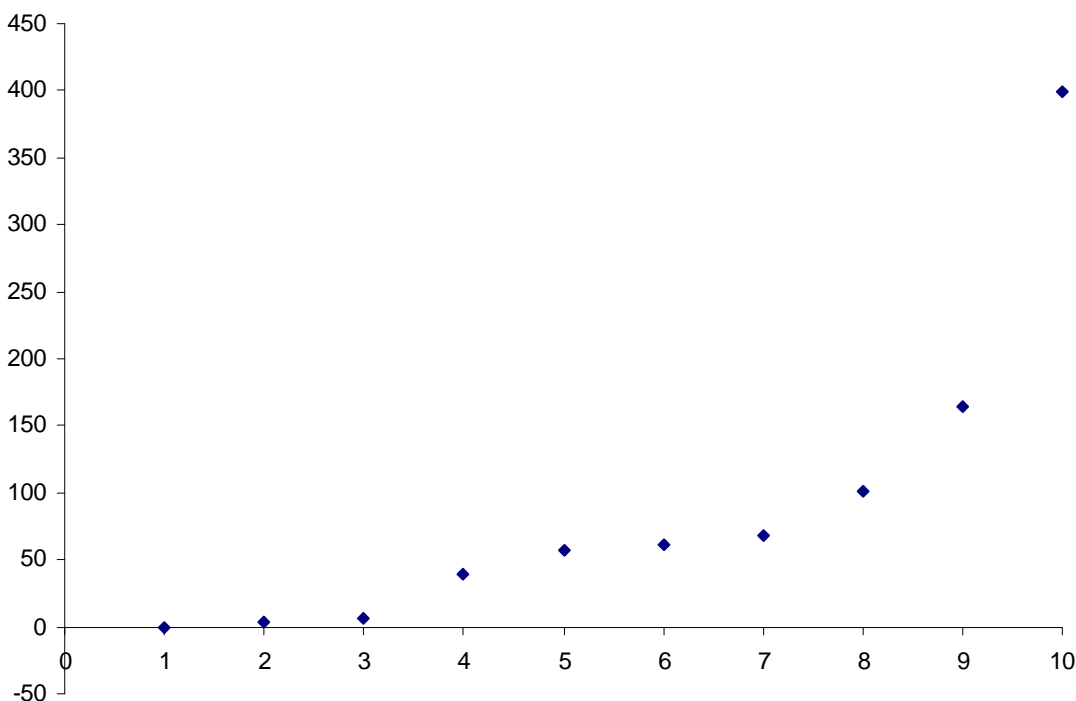
Källa: Shammass, C., *The Pre-industrial consumer in England and America*. s. 87.

Jämfört med ”unga jordbrukare” i Massachusetts vilkas bouppteckningar i medeltal uppvisade ett värde på 43,8£ åren 1750-51 låg värderingarna i Göteborgsområdet högre eller på samma nivå. För att få ytterligare en jämförelsepunkt genomförs här en undersökning av bouppteckningar efter hantverkare inne i staden Göteborg.

Hantverkare i Göteborg

Behållningen i bouppteckningar efter hantverkare uppvisar för år 1750 något, men inte mycket högre värderingar än från bönderna. Inom gruppen hantverkare återfinns både mästare och gesäller vilket ger stora skillnader mellan bouppteckningarna. Spridningsvärdena anger detta tydligt. Medelbehållningen låg på 90, medianen på 59. (1:a kvartil 14, 3:e kvartil 92).

TABELL 3. *Behållningen i boet efter hantverkare (mästare och gesäller) i Göteborg år 1750. Brittiska £*

Källa: Bouppteckningar i Göteborgs rådhusrätt. GLA.

TABELL 4. *Boets behållning fördelad på hantverkaryrken*

Klädmakaregesäll	-1
Garvare, gesäll	4
Klensmed, gesäll	6
Skräddaremästare	39
Skräddaremästare	58
Skräddare	61
Hattmakare	68
Hattmakare	100
Karduansmakare	164
Slaktare	399

Källa: Bouppteckningar i Göteborgs rådhusrätt. GLA.

Störst behållning uppvisade bouppteckningen efter en slaktare, följd av karduansmakaren. Lägst behållning återfanns inte oväntat hos gesällerna. Flertalet av bouppteckningarna efter mästare uppvisade en behållning som inte är så olik den hos bönderna utanför staden.

Skillnaden mellan hantverkare och bönder var ganska liten. Hantverkarnas bouppteckningar uppvisade liksom böndernas lägre värderingar än jämförbara grupper i Storbritannien.²⁶

Sammanfattning och slutsats

Att använda sig av boets värdering är ett relativt enkelt sätt att snabbt få en överblick över ett bouppteckningsmaterial. Resultaten kan hjälpa till med att sortera bouppteckningarna för en viss plats vid en viss tidpunkt i olika grupper med stöd från angivna yrkestitlar. Med försiktighet kan man också använda resultaten vid jämförelser med andra länder. Det är dock ett ganska trubbigt instrument som dessutom är problematiskt att använda vid jämförelser mellan olika tidsperioder. Min slutsats blir därför att denna information skall samlas in vid genomgång av bouppteckningsmaterialet. Däremot kan denna metod inte bli huvudfaran i undersökningen. Jämförelser med andra länder är med denna metod bara möjlig fram till 1700-talets slut, så som forskningsläget ser ut idag.

Vid den jämförelse som genomförts i detta avsnitt kunde jag konstatera att både bönder bosatta kring Göteborg och hantverkare i själva staden efterlämnade bouppteckningar som jämfört med England hade ett lågt värde. I jämförelse med bönder i Nordamerika var förhållandet det omvända.

---

²⁶ Shammas, C., *The Pre-industrial consumer in England and America*. s. 87

Levnadsstandards Index (LSI)

En av de mest intressanta metoder när det gäller undersökningar av levnadsstandarden utifrån bouppteckningar är skapandet av ett index av de upptecknade föremålen. Denna metod gör det möjligt att undersöka materiell standard utan att ställas inför problem med jämförelser mellan olika valutor och dess värde. Metoden utvecklades för en jämförelse mellan ett franskt och ett kanadensiskt område. Där var det omöjligt att använda värderingar på grund av att växelkurser mellan valutorna inte gick att upprätta.

”It also permits us to sidestep the problem (especially daunting in Canada, where prices have yet to be studied systematically) of inflation and deflation by registering the presence or absence of objects rather than their value.”²⁷

Att använda sig av föremålsinnehavet är inte heller det oproblematiskt. Jämförelser över tid och mellan olika länder eller regioner kräver anpassningar av indexberäkningen. Det går inte att använda samma ”föremålskorg” för ett område i Sverige som ett område i Kanada eller Frankrike. Ett första LSI skapades för franska förhållanden av Micheline Bauland 1989 och har sedan vidareutvecklats. Det gäller att kunna avgöra vilka av bouppteckningarnas alla föremål som verkligen avspeglar olika aspekter av den materiella levnadsstandarden. Det index som ursprungligen skapades av Micheline Bauland 1989 användes vid en undersökning av Meaux regionen, ett jordbruksområde med inriktning på odling av vete. Detta index förändrades och byggdes ut av Dessureault, Dickinson & Wien, T. Förutom föremålen tog de även hänsyn till antalet rum i bostaden.

Indexet är uppbyggt av fem serier med mellan elva och femton föremål i varje. Totalt finns 66 olika föremål i detta index. Varje serie tilldelas en vikt av 20, maximisumman blir alltså 100.²⁸ Indexets fem serier går från nödvändiga föremål till rena lyxföremål och man kan vid resultatredovisningen göra jämförelser mellan olika områden när det gäller varje serie. I den första serien ”Necessary” finns föremål nödvändiga för ett grundläggande drägligt liv. Övriga serier innehåller sedan i ökande grad föremål som är mindre nödvändiga men som avspeglar en ökad möjlighet till konsumtion.

För att jämförelser mellan olika länder och regioner skall vara möjlig fick skaparna av detta index göra vissa kompromisser. I Baulands ursprungliga index hade bland annat klädesplagg varit en viktig komponent. Det fungerade väl när endast en region undersöktes men vid en internationell undersökning blir jämförelserna svårare. Det stora problemet med kläder i

---

²⁷ Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., “Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835.” s. 96.

²⁸ Beräkningen går till på följande sätt. Låt oss säga att en serie har 11 föremål och att det i bouppteckningen återfanns 5 av dessa föremål. LSI värdet blir då 9,09. $(5/11 * 20 = 9,09)$.

bouppteckningar är att det finns många olika typer av benämningar, som ofta kan vara svåra att förstå. Man vet helt enkelt inte riktigt vilken typ av klädesplagg som avses. Att göra en korrekt bedömning är förmodligen möjlig men det skulle göra undersökningen extremt tidsödande. Därför utelämnades kläder vid jämförelsen mellan Frankrike och Kanada. De enda textilier som är med i LSI är sängkläder, dukar och gardiner.²⁹

Ett första steg i min undersökning har varit att pröva detta index på svenska bouppteckningar för att se vilka förändringar som var nödvändiga. Den gruppering av föremålen som LSI har ursprungligen ser jag inte någon anledning att förändra. När det gäller urvalet av föremål krävs dock förändringar.

---

²⁹ Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., "Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835." s. 96-97.

Ett svenskt LSI

De serier som bygger upp LSI kan mycket väl användas för svenska förhållanden och en internationell jämförelse underlättas därmed. Det är viktigt att föremålen i en bouppteckningsundersökning är noga utvalda. I ett antal tabeller nedan redovisas vilka föremål som bygger upp LSI i Frankrike, Kanada och i mitt modifierade LSI för Sverige. I tabellerna nedan redovisas det index som använts vid undersökningen av Caen Plain och Montréal Island samt det modifierade index jag använt vid undersökningen av svenska bouppteckningar.

TABELL 5. *Necessary*

Caen Plain	Montréal Island	Sweden	
Bed	Bed	Bed	Säng
Bedding	Bedding	Bedding	Sängkläder
Table	Table	Table	Bord
Chair	Chair	Chair	Stol
Storage	Storage	Storage	Förvaring
Preserve containers	Preserve containers	Preserve containers	Behållare för konservering
Cooking with water	Cooking with water	Cooking (Iron pot)	Gryta (järn)
Cooking , other	Cooking , other	Cooking (Iron pot other)	Extra grytor
Utensils	Utensils	Utensils	Verktyg
Dishes	Dishes	Dishes	Fat, karott
Lightning	Lightning	Lightning	Belysning
	Stove		

I serien ”Necessary” var det inte nödvändigt med några stora korrigeringar för att LSI skulle vara användbart. Den enda ändring eller snarare specificering jag gjort är när det gäller grytor.

Järngrytor var det normala i svenska hushåll och får ses som en basutrustning i hemmet. I det fattigaste hushållen ägde man bara en gryta men de allra flesta bouppteckningar uppvisar mer än en järngryta. Då noteras detta under Cooking (Iron pot other), det vill säga ”Extra grytor”.

Det index som användes för Montréal Island har ett extra föremål ”Stove” för denna serie, det är värt att hålla i minnet vid jämförelser mellan områdena.

TABELL 6. *Domestic life*

Caen Plain	Montréal Island	Sweden	
Pot-hook	Pot-hook	Pot-hook	Grytkrok
grate shovel	grate shovel	grate shovel	Askskopa
Fire-dogs	Fire-dogs	Fire-dogs	Eldhund
Iron	Iron	Iron	Strykjärn
Lamp or lantern	Lamp or lantern	Lamp or lantern	Lampa, lykta
Candle-stick	Candle-stick	Candle-stick	Ljustake
Cooking-pot	Cooking-pot	Cooking-pot (not of iron)	Gryta (koppar, malm)
Frying pan	Frying pan	Frying pan	Stekpanna
Barrel		Barrel	Tunna
Bucket	Bucket	Bucket	Spann
Chest	Chest	Chest	Kista
Dough-box	Dough-box	Dough-box	Kista med lås
Sheet	Sheet	Sheet	Lakan
Tablecloth	Tablecloth	Tablecloth	Duk
	Salting-tug		

Serien "Domestic life" innehåller också den föremål som i huvudsak kan hittas även i svenska bouppteckningar. Även i denna serie ingår grytor. Jag har i detta fall valt att placera in grytor gjorda av annat material än järn, oftast koppar, i denna serie. Föremålet "Dough-box" har jag översatt med "Kista med lås" vilket inte exakt motsvarar de boxar för förvaring av pengar och värdeföremål man använde i Frankrike och Kanada.

TABELL 7. *Comfort*

Caen Plain	Montréal Island	Sweden	
At least one bedroom	At least one bedroom		
Armoier	Armoier		
Chest of drawers	Chest of drawers	Chest of drawers	Kista för (under) kläder
Sideborde	Sideborde	Sideborde	Serveringsbord
Wing chair	Wing chair		
Armchair	Armchair		
Pillow	Pillow	Pillow	Kudde
Quilt	Quilt	Feather bed	Duntäcke/bolster
Screen	Screen		
Parasol or umbrella	Parasol or umbrella		
Window curtains	Window curtains	Window curtains	Gardiner
Warming-pan	Warming-pan		
Fountain	Fountain		
Bellows	Bellows		
		Own or leas house / apartment	Äga eller arrendera bostad
		High quality chair	Bättre stol
		High quality sofa	Bättre soffa
		High quality table	Bättre bord
		Cupboard	Skåp
		Service set	Servis
		Iron stove	Järnkamin/järnkakelugn/ järnspis
		Receptacle container	Förvaringskärl av koppar eller glas
		Cash	Kontanter

Serien ”Comfort” var nödvändig att förändra på ganska många punkter. Ett antal av föremålen i det fransk/kanadensiska indexet hade inte någon exakt motsvarighet i svenska bouppteckningar.

Att avgöra om huset man bodde i hade minst ett sovrum går oftast inte i svenska bouppteckningar. Därför har jag ersatt detta med att man äger eller arrenderar sin bostad vilket framgår av bouppteckningen. Möbler av högre kvalitet passar också väl in i indexet och kan sägas motsvara det franska/kanadensiska. Dessutom har jag lagt till innehav av en fullständig servis, järnkamin/järnspis, förvaringskärl av koppar eller glas.

TABELL 8. *Civilization*

Caen Plain	Montréal Island	Sweden	
Table knife	Table knife	Table knife	Bordskniv
Fork	Fork	Fork	Gaffel
glass	glass	glass	Glas
Spices	Spices		
Condiments	Condiments		
Stimulating beverages	Stimulating beverages		
Tobacco	Tobacco		
Reading	Reading	Reading	Böcker
Writhing	Writhing	Writhing	Skrivdon
calculation	calculation	calculation	Kulram ody
Measure of time	Measure of time	Measure of time	Klocka (vägg, golv) Utsmyckning (t.ex. enklare tavlor)
Decorations	Decorations	Decorations	
Music	Music	Music	Musikinstrument
Wider world	Wider world	Wider world	Utländska föremål
Games	Games	Games	Spel
		Coffee or tea kettle	Kaffe eller te kittel
		Coffe-grinder	Kaffekvarn
		Hunting/sports weapons	Jakt/sport vapen
		Production of beverage / drinking-vessel	Produktion av dryck / behållare

Serien "Civilization" har genomgått ett antal förändringar. I svenska bouppteckningar hittar man sällan kryddor, tobak eller alkohol mer än indirekt. Den bästa indikationen på bruk av kaffe är naturligtvis om man ägde en kaffekittel eller kaffekvarn. Innehav av alkohol kan spåras via en brännvinspanna eller föremål för förvaring av alkohol.

En avvikelse i mitt index jämfört med det fransk/kanadensiska är att vapen för jakt och sport har lagts till. Det kan sägas vara vanligt förekommande i de något rikare hushållen och därför utgöra en indikator som passar väl in i denna serie.

TABELL 9. *Luxury*

Caen Plain	Montréal Island	Sweden	
3 or more bedrooms	3 or more bedrooms		
Tapestry	Tapestry		
Desk	Desk	Desk	Skrivbord
Tric trac (game)	Tric trac (game)		
Watch	Watch	Watch	Fickur
Turnspit	Turnspit		
Fish-pan	Fish-pan		
Passenger vehicles	Passenger vehicles	Passenger vehicles	Passagerarfordon
Crystal	Crystal	Crystal	Kristall
Porcelain	Porcelain	Porcelain	Porslin
Mahogany	Mahogany		
Silver	Silver	Silver	Silver
		Furnish of high-grade wood	Möbler gjorda av ädelträ
		Gold	Guld
		Share/stock/Valuble paper	Aktier/värdepapper
		Leisure objects/sports objects / toys	Föremål för fritid / sport eller leksaker
		High value paintings / large numbers of books	Värdefulla målningar / stora mängder böcker
		Large house (high value)	Stort hus / gård

Serien ”Luxury” har även den till en del fått förändras för att passa svenska förhållanden. Kravet på tre sovrum har ersatts med ett krav på innehav av en större bostad. Andra förändringar i mitt svenska index är att föremål specifikt av mahogny har ersatts av möbler gjorda av ädelträ. Jag har också tillfört föremål för fritid /sport eller leksaker, innehav av stora mängder böcker, guld och värdepapper till denna serie.

Undersökning av LSI-värden

Undersökningen av levnadsstandards index (LSI) är en mer tidskrävande uppgift än att enbart studera boets värde. Därför har endast ett urval av bouppteckningarna använts i denna pilotundersökningen. För att undvika att få med bouppteckningar som är kraftigt avvikande har jag satt en nedre gräns vid först kvartilen och en övre vid tredje kvartilen. I pilotundersökningen används yrkesgruppen bönder. Denna yrkesgrupp kan jämföras med bönder i Caen och Montréal Island.

TABELL 10. *LSI jämförelse mellan bönder i Caen / Montréal island och Göteborgsområdet ca år 1750*

	N	1	2	3	4	5	LSI
Caen	25	19,49	15,03	6,00	2,93	0,87	44,32
Montréal Island	80	15,59	10,45	2,34	1,38	0,19	29,95
Göteborgsområdet	22	14,55	3,08	0,22	0,32	0,16	17,89
Modifierat		17,81	3,26	1,36	0,61	0,20	22,81

Källa: Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., "Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835" s. 106. Bouppteckningar från Askims härad med Hisingens härad, Sävedals härad, Vättle härad. GLA.

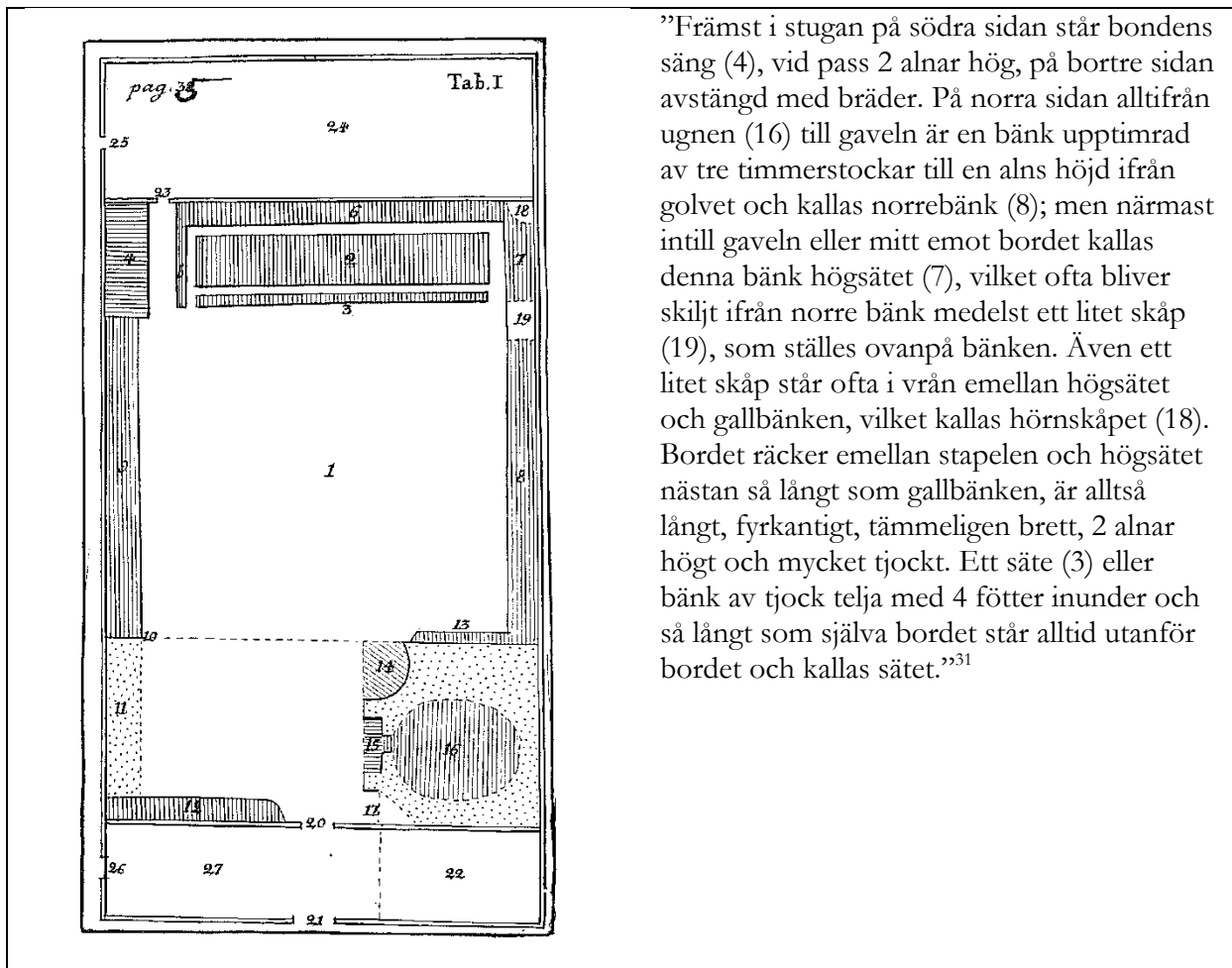
Anm: 1 = Necessary 2 = Domestic life 3 = Comfort 4 = Civilisation 5 = Luxury

Jämförelsen mellan franska, kanadensiska och svenska bönder år 1750 enligt detta index placerar svenska bönder långt ned på indexskalan. Följer man samma index som tidigare använts för jämförelsen mellan Caen och Montréal Island får svenska bönder ett indexvärde på under hälften av det i Caen. Modifierar man indexet sker det en viss förändring men svenska bönders materiella standard låg ändå på en betydligt lägre nivå. Bryter man ned indexet i de enskilda serierna 1-5 får man en tydligare bild av vad som orsakade skillnaderna. När det gäller föremål nödvändiga för hushållet och det dagliga livet (1) var det inte några stora skillnader mellan förhållandena i Caen, Montréal Island eller i Göteborgsområdet. Caen uppvisar de högsta värdena, nära den maximala summan på 20, medan Montréal Island och Göteborgsområdets bönder hade ungefär likvärdig standard. Använder man det modifierade LSI-värdet, var den materiella standarden i Göteborgsområdet högre än den i Montréal Island för serie 1.

Den riktigt stora skillnaden mellan Göteborgsområdets bönder och de två andra områdena var resultaten för serie 2 (Domestic life). Göteborgsområdets bönder hade påtagligt färre möbler i sina hus och inte lika mycket extra köksutrustning. När det gäller möbler skulle man kunna misstänka att det fanns en del fasta bord och banker, som inte var en del av bohaget utan en del av själva byggnaden.³⁰ Det kan förklara en del av skillnaden. Även om så var fallet skulle man ändå få ett markant lägre värde för Göteborgsområdets bönder.

³⁰ Även i Montréal Island hade man liknande problem med bouppteckningarna då en del möbler var fast monterade i husen. Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., "Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835" s. 102-103. För svenska förhållanden, se: Gadd, C-J., *Den agrara revolutionen*. s. 60-64.

Problemet med fast monterade möbler kan illustreras med ett exempel ur Linnés resa till Skåne där en bondstuga i Småland beskrivs. En stor del av möblemanget var där en del av själva byggnaden.

”Främst i stugan på södra sidan står bondens säng (4), vid pass 2 alnar hög, på bortre sidan avstångd med bräder. På norra sidan alltifrån ugnen (16) till gaveln är en bänk upptimrad av tre timmerstockar till en alns höjd ifrån golvet och kallas norrebänk (8); men närmast intill gaveln eller mitt emot bordet kallas denna bänk högsätet (7), vilket ofta bliver skiljt ifrån norre bänk medelst ett litet skåp (19), som ställes ovanpå bänken. Även ett litet skåp står ofta i vrån emellan högsätet och gallbänken, vilket kallas hörnskåpet (18). Bordet räcker emellan stapelen och högsätet nästan så långt som gallbänken, är alltså långt, fyrkantigt, tämmeligen brett, 2 alnar högt och mycket tjockt. Ett säte (3) eller bänk av tjock telja med 4 fötter inunder och så långt som själva bordet står alltid utanför bordet och kallas sätet.”³¹

För övriga serier uppvisar Göteborgsområdets bönder ett genomgående läger innehav, men det är inte lika markanta skillnader som för serie 2. När det gäller innehav av lyxföremål, uppvisar Göteborgsområdet likheter med Montréal Island medan skillnaden gentemot Caen var betydande.

³¹ Linné, C., Carl von Linnés Skånska resa: på höga överhetens befallning förrättad år 1749.

TABELL 11. LSI-jämförelser Caen / Montréal Island och Göteborgsområdet ca år 1800

	N	1	2	3	4	5	LSI
Caen	46	19,25	14,10	7,83	5,10	1,09	47,37
Montréal Island	60	18,24	12,02	3,67	3,56	0,94	38,43
Göteborgsområdet	11	16,45	6,25	2,42	0,00	1,50	26,49
Modifierat		17,18	8,54	3,83	5,89	2,00	37,26

Källa: Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., "Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835" s. 106. Bouppteckningar från Askims härad med Hisingens härader, Sävedals härad, Vättle härad. GLA.

Anm: 1 = Necessary 2 = Domestic life 3 = Comfort 4 = Civilisation 5 = Luxury

Den materiella standarden hos bönder i Göteborgsområdet var år 1800 fortfarande lägre än för bönder i Caen eller Montréal Island men det hade skett en betydande utjämning mellan områdena. Betydelsen av att använda det modifierade indexet för Göteborgsområdet istället för standardindexet är också uppenbart. Många av de föremål man ägde i till exempel Caen existerade inte i bondehushållen kring Göteborg. Det finns dock även efter användandet av ett modifierat index en tydlig skillnad i denna serie. Men det skedde ändå en kraftfull ökning av föremålen i serie 2 "Domestic life". Denna ökning följer ett väntat mönster som även inträffade i Montréal Island om en något tidigare. Efter att de grundläggande behoven av materiell standard i det närmaste var uppfyllda, lades resurser på förbättringar av standarden. Men förändringen av materiell standard i Göteborgsområdet avviker också från det man tidigare konstaterat för Caen och Montréal Island. Ser man till utvecklingen i serierna 3-5, i tabell 6, har det skett en ökning även där till nivåer, som väl motsvarar eller till och med överträffar LSI värden från Frankrike och Kanada. Lyxföremål i serie 5 var till exempel vanligare i bondehemmen i Göteborgsområdet än i Caen. Serie 3, "Comfort" låg på ungefär samma LSI värde för Göteborgsområdet som för Montréal Island men klart under LSI värdet för Caen. Serie 4, "Civilisation" är en problematisk serie när LSI används i standardutförande på svenska bouppteckningar. Värdena för år 1750 var låga, men för år 1800 hittades inte ett enda föremål som stämde in på LSI i standardutförande. Däremot fungerade mitt modifierade index väl och visar på en markerad uppgång jämfört med år 1750.

Årlig förändring av LSI 1750-1800

TABELL 12. LSI värden samt årlig förändring av LSI värdet 1750-1800. I procent

	1750 - LSI	1800 - LSI	Årlig förändring i procent
Caen	44,32	47,37	0,13
Montréal Island	29,95	38,43	0,50
Göteborgsområdet	17,89	26,49	0,80
Modifierat	22,81	37,26	1,00

Källa: Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., "Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835" s. 106. Bouppteckningar från Askims härad med Hisingens härader, Sävedals härad, Vättle härad. GLA.

Anm: 1 = Necessary 2 = Domestic life 3 = Comfort 4 = Civilisation 5 = Luxury

Jämförs den årliga ökningstakten av LSI värden mellan år 1750 och år 1800 framkommer intressanta skillnader. Caen uppvisar den lägsta ökningstakten med 0,13 procent årligen. Det är inte förvånande då LSI värdet var högt redan 1750. Tar man dessutom hänsyn till den våldsamma politiska utvecklingen i Frankrike under sent 1700-tal bör man snarast vara förvånad över att det inte skedde en nedgång. I Montréal Island var ökningstakten påtagligt högre. I jämförelsen mellan Caen och Montréal Island förklarades denna ökning med att ett tidigare nybyggerland blev mer etablerat och man kunde öka sin komfort, en "catching up" process.³² Det går knappast att beteckna Göteborgsområdet som ett nybyggerområde vid mitten av 1700-talet. Ändå var den materiella standarden där lägre än hos nybyggarna i Kanada. Men det skedde en påtaglig förändring under andra halvan av 1700-talet. LSI värdet ökade med 0,8 till 1 procent årligen. Detta ligger väl i linje med resultat jag tidigare tagit fram angående innehavet av järn på jordbruk i Sverige. Mellan år 1750 och 1800 var ökningstakten kring 1 procent årligen.³³

Resultaten från denna första undersökning visar att det skedde en mycket intressant förändring, när det gäller den materiella standarden under sent 1700-tal. För att närmare kunna förstå den utvecklingen krävs det ytterligare några undersökningsperioder under både 1700-talet och början av 1800-talet.

³² Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., "Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835" s. 100-101.

³³ Hallén, P. *Järnets tid. Den svenska landsbygdens befolkningens järninnehav och järnkonsumtion 1750-1870*. s. 165-166

Slutsatser

Detta paper inleddes med en introduktion till några av huvudspåren i forskningen kring levnadsstandardens förändring över tid. De olika inriktningarna har alla kopplingar till varandra och utgör snarast komplement och stöd än konkurrerande forskningstraditioner. Enskilt har var och en av dessa inriktningar ganska lite att bidra med men vid en sammanvägning får resultaten ett helt annat värde. Det huvudsakliga källmaterialet för denna undersökning är bouppteckningar. Det blir därmed den materiella levnadsstandarden som undersöks. Jag kommer givetvis inte att bortse från de biologiska aspekterna eller från betydelsen av reallöneutvecklingen.

I detta paper var huvudsyftet att undersöka två metoder, som tidigare använts vid bouppteckningsundersökningar. I den första av de granskade metoderna undersöktes bouppteckningarnas värderingar för att kunna jämföra områden i England med dess kolonier i Nordamerika. Detta är en metod som i sin enklaste utformning ger möjlighet att undersöka stora mängder bouppteckningar på kort tid. Det går relativt lätt att via riksbankens växelkursstabeller omvandla svenska mynt från olika tider till brittiska pund och skapa en någorlunda jämförbarhet. Det finns givetvis osäkerheter i dessa växelkurser och de blir aldrig helt rättvisande. Tar man hänsyn till denna begränsning, så kan man på detta sätt få en ganska god översikt och kan bygga upp en jämförelse. De internationella undersökningar som använt sig av denna metod har oftast ett långt tidsperspektiv, men avslutar sina undersökningsperioder under andra halvan av 1700-talet. Denna metod är därmed mindre användbar för jämförelser när det gäller 1800-talet.

Resultaten från bouppteckningsundersökningen av bland andra bönder i Göteborgsområdet under 1750-talet jämfördes med resultat från England och de Nordamerikanska kolonierna. Jämfört med behållningen i brittiska bouppteckningar var de från Göteborgsområdet lågt värderade, medan de stod sig ganska väl gentemot Nordamerikanska. Slutsatsen av denna del av undersökningen var att denna metod kan ge en hjälp men inte vara den huvudsakliga metoden. Kombinerat med bouppteckningarnas uppgifter kring yrkestillhörighet kan denna metod vara användbar även för 1800-talet. Resultaten från denna svenska bouppteckningsundersökning kan därmed vara till nytta även för forskare i till exempel England.

Den andra metoden som prövats i detta paper var uppbyggnaden av ett levnadsstandardsindex (LSI) som utvecklats för jämförelser mellan Frankrike och Kanada. Denna metod kringgår problemen med växelkurser och värderingar av föremål. Svårigheterna med denna metod är istället att man måste göra justeringar av vilka föremål som ingår i index. De föremål man återfinner i en fransk bouppteckning är inte alltid de samma som i en svensk. Dessutom finns det en del skillnader i vilka föremål som är nödvändiga för hushållet eller vilka föremål som kan betraktas som lyxföremål. Detta index har prövats på svensk bouppteckningar. Ett modifierat

index byggdes upp utifrån dessa erfarenheter. När dessa två indexskalor ställdes mot varandra uppvisade de svenska bouppteckningarna något högre LSI-värden än med enbart det fransk/kanadensiska indexet.

Undersökningen av Levnadsstandards Index (LSI) år 1750 visade att den materiella standarden hos bönder i Göteborgsområdet var påtagligt lägre än i Frankrike och Kanada. Nästa nedslag gjordes år 1800 och jag kunde då konstatera en påtaglig förändring. LSI-värdet för bouppteckningar från Göteborgsområdet hade ökat kraftigt. Det var fortfarande lägre än för franska bouppteckningar men ökningstakten under tiden 1750 till 1800 imponerar, 0,8 till 1 procents årlig ökning beroende på om man använder standard LSI eller det modifierade indexet. Detta resultat var intressant och är väl värt att undersöka vidare med en utbyggd undersökning av perioden 1750 till 1800.

Den fortsatta undersökningen

Denna pilotundersökning har gett resultat som verkar synnerligen lovande inför det fortsatta arbetet. Undersökningen har dock visat på en del svagheter i de ursprungliga planerna för undersökningen vilket kräver en del anpassning.

Att använda en och samma undersökningsmetod för samtliga tidsperioder var en orealistisk del av mina ursprungliga planer. Den fortsatta undersökningen av LSI-värden kommer att inriktas på tidsperioden 1750 till 1850 (1750, 1775, 1800, 1825, 1850). Detta för att få en serie som är internationellt jämförbar och som troligen kommer att delvis omvärdera vår syn på den materiella standarden i Sverige före det industriella genombrottet. Ett nedslag i bouppteckningarna för år 1900 kommer även att göras men då används en annan metod för jämförelsen vilken kommer att beskrivas i ett senare arbete.

Utöver Göteborgsområdet undersöks följande områden, Kinds härad, Kållands härad, Uppsalaslätten.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Göteborgs Landsarkiv (GLA)

Askims häradsrätt med Östra och Västra Hisings häradsrätt

Bouppteckningar

Göteborgs Rådhusrätt

Bouppteckningar

Sävedals häradsrätt

Bouppteckningar

Vättle häradsrätt

Bouppteckningar

Ahlberger, C., *Konsumtionsrevolutionen I. Om det moderna konsumtionssamhällets framväxt 1750-1900*. Göteborg 1996.

Allen, R.C. the Great Divergence in European Wages and Prices from the Middle Ages to the First World War. 2001. <http://www.economics.ox.ac.uk/Members/robert.allen>
<http://www.economics.ox.ac.uk/Members/robert.allen/WagesPrices.htm>. (2007-06-01)

Andersson, B. *Från fästningsstad till handelsstad 1619-1820. Göteborgs historia. Näringsliv och samhällsutveckling*. Göteborg 1996.

Altman, I., Horn, J., *To make America. European emigration in the early modern Period*. Oxford 1991.

Attman, A., *Göteborgs stadsfullmäktige 1863-1962. Del 1-3, Göteborg 1913-1962*. Göteborg 1963.

Bengtsson, T., *Levnadsstandard och mortalitet i Sverige 1750-1860*. Lund 1984.

- *Life under pressure: mortality and living standards in Europe and Asia 1700-1900*. Cambridge 2004.

Bengtsson, T., Lundh, C., *Life Events in a Peasant Society in Transition. Causes of Population Change in Scania, 1660-1860*. Lund papers in Economic history nr 1, 1990.

Banik-Schweitzer, R., "Vienna". *Housing the workers, 1850-1914. A comparative Perspective*. London 1990. Ed: Daunton, M.J.

Berg, M., & Clifford, H., *Consumers and luxury: consumer culture in Europe 1650-1850*. Manchester 1999.

Bodman, G., *Fabriker och industrier I det gamla Göteborg. Kulturhistoriska bilder från Sveriges fabriksliv under 1600-, 1700- och början av 1800-talet*. Göteborg 1925.

Brewer, J., & Porter, R., (red) "Consumption and the world of goods." *Consumption and the World of Goods*. Red: Brewer, J., & Porter, R. London 1993.

Bringéus, N.-A., *Bouppteckningar som etnologisk källa*. Lund 1977.

Bullock, N., "Berlin". *Housing the workers, 1850-1914. A comparative Perspective*. Ed: Daunton, M.J. London 1990.

Carr, L.G., "Emigration and the standard of living." *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Red: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.

Clark, G., Shelter from the Storm: Housing and the Industrial Revolution, 1550-1909. *The Journal of Economic History*. Vol. 62. 2002.

Crafts, N.F.R., "Some Dimensions of the Quality of Life during the British Industrial Revolution." *The Economic History Review*, New Series, Vol. 50, No. 4. 1977.

- "English Workers' Real Wages During the Industrial Revolution: Some Remaining Problems." *The Journal of Economic History*, Vol. 45, No. 1 (Mar., 1985).

- Cruz, J., "Elites, merchants, and consumption in Madrid at the end of the old regim." *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Red: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.
- Daunton, M.J., *House and Home in the Victorian City. Working-Class Housing 1850-1914*. London 1983.
- *Housing the workers, 1850-1914. A comparative Perspective* (ed.) London 1990.
  - "American cities". in *Housing the workers, 1850-1914. A comparative Perspective*. London 1990. Ed: Daunton, M.J.
- de Vries, J., "Between purchasing power and the world of goods: understanding the household economy in early modern Europe." *Consumption and the World of Goods*. Red: Brewer, J., & Porter, R. London 1993.
- "Peasant demand patterns and economic development: Friesland 1550-1750." *European Peasant and their Markets. Essays in agrarian economic history*. Red: Parker, W.N., & Jones, E.L. New Jersey. 1975.
  - *The Dutch rural economy in the Golden Age 1500-1700*. New Haven 1974.
- Delsjöreservatet. En utredning för Göteborgs Stadskollegium av konsultbyrå GAKO AB. Göteborg 1969.
- Dessureault, C., Dickinson, J.A. & Wien, T., "Living standards of Norman and Canadian Peasants 1690-1835." *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Red: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.
- Van den Eeckhout, P., "Brussels". *Housing the workers, 1850-1914. A comparative Perspective*. London 1990. Ed: Daunton, M.J.
- Eriksson, E., *Den moderna stadens födelse. Svensk arkitektur 1890-1920*. Stockholm 1998.
- Farchilds, C., & Forrester, M., "Determinants of consumption patterns in eighteenth-century France." *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Red: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.
- Feinstein, C.H., "Pessimism Perpetuated: Real Wages and the Standard of Living in Britain during and after the Industrial Revolution." *The Journal of Economic History*, Vol. 58 No. 3. 1988.
- Fritz, M., *Göteborgs historia. Näringsliv och samhällsutveckling. II Från handelsstad till industristad 1820 - 1920*, Göteborg 1996.
- "Jonsereds Fabriker." *Jonsered. Stenåldersboplats, bruksort, kunskapsamhälle*. Göteborg 2005.
- Gadd, C-J., *Järn och potatis. Jordbruk, teknik och social omvandling i Skaraborgs län 1750-1860*. Göteborg 1983.
- "How poor was Sweden? On the agrarian revolution in Sweden and its conditions." *Changes in two Baltic countries. Poland and Sweden in the eighteenth century*. Ed. E. Cieslak & H. Olszewski. Poznan. 1990.
  - *Den agrara revolutionen 1700-1870*. (Det svenska jordbrukets historia D3). Stockholm 2000.
- Geijerstam, G., "Anteckningar om arbetarförhållanden i Stockholm". *Anteckningar om arbetarförhållanden i Stockholm* med kommentarer av Edmund Dahlström, Folke Isaksson, Joachim Israel, Birgitta Odén. Samhälle i utveckling Nr 5. Stockholm 1973.
- *Fabriksarbetarnas ställning i Marks härad*. Särtryck ur Lorénska stiftelsens skrifter nr 10. Stockholm år 1894.
- Germundsson, T. & Möller, J., "Åkerns redskap I förändring. En studie av två sydsåkanska socknar under 1800-talet." *Åle, historisk tidskrift för Skåneland*. 1987:1.
- Gibson, A.J.S., & Smout, T.C., *Prices, food and wages in Scotland 1550-1780*. Cambridge 1995.
- Gyáni, G., "Budapest". *Housing the workers, 1850-1914. A comparative Perspective*. London 1990. Red: Daunton, M.J.

- Hallén, P., *En studie i järn. Metoder att beräkna landsbygdsbefolkningens järninnehav 1750-1870*. Göteborg 1999.
- "Metoder att mäta den svenska landsbygdsbefolkningens järninnehav 1750-1870". *Polhem. Tidskrift för teknikhistoria* 2000/2001.
- *Järnets tid. Den svenska landsbygdsbefolkningens järninnehav och järnkonsumtion 1750-1870*. Göteborg 2003.
- Hallén, P., Olsson, K., Rosengren, L., Sandberg, P., *Majornas historia. Krig och oxar, sill och socker. Nedslag i utbarnen Majornas historia*. Opublicerat manus.
- Hanson Jones, A. "Wealth Estimates for the American Middle Colonies 1774." *Economic Development & Cultural Change*, Jul70 Part 2, Vol. 18 Issue 4, p1, 172p. 1970.
- Horn, J., "Domestic standards of living in England and the Chesapeake, 1650-1700." i *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Red: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.
- Horrell, S., & Humphries, J., "Old Questions, New Data, and Alternative Perspectives: Families' Living Standards in the Industrial Revolution." *The Journal of Economic History*, Vol. 52, No. 4. (Dec., 1992).
- Isacson, M., *Ekonomisk tillväxt och social differentiering 1680-1860. Bondeklassen i By socken, Kopparbergs län*. Stockholm 1979.
- Jones, A.H., "Wealth Estimates for the American Middle Colonies 1774." *The Journal of Economic History*, Vol. 32, No. 1, The Tasks of Economic History. (Mar., 1972).
- Jörberg, L., *A History of Prices in Sweden 1732-1914, I-II*. Lund 1972.
- *Lernadsstandarder i Sverige 1750-1914: rapport till XX nordiska historikerkongressen i Reykjavik* 1987. Lund 1987.
- Kamermans, J.A., *Materiële cultuur in de Krimpenerwaard in de zeventiende en achttiende eeuw*. Wageningen 1999.
- Komlos, J., *The biological standard of living in Europe and America, 1750-1900: studies in anthropometric history*. Vldershot 1995.
- Kuuse, J., *Från redskap till maskiner. Mekaniserings-spridning och kommersialisering inom svenskt jordbruk 1860-1910*. Göteborg 1970.
- Krantz, O., *Teknologisk förändring och ekonomisk utveckling i Sverige under 1800- och 1900-talen. Iakttagelser från patentstatistiken*. Lund 1982.
- Krantz, O., Schön, L., *Om den svenska konsumtionen under 1800- och 1900-taletn. Två uppsatser*. Lund 1984.
- Köll, A-M., *Tradition och reform i västra Södermanlands jordbruk 1810-1890. Agrar teknik i kapitalismens inledningskede*. Stockholm 1983.
- Larsson, M., *Arbete och lön vid Bredsjö bruk: en studie av löneprinciper och lönenivåer för olika yrkeskategorier vid Bredsjö bruk 1828-1905*. Uppsala 1986.
- Larsson, S., *Globalisation, inequality and Swedish catch up in the late nineteenth century. Williamson's real wage comparisons under scrutiny*. Göteborg Papers in Economic History No. 2. November 2005.
- Lext, G., *Studier i svensk kyrkobokföring 1600-1946*. Göteborg 1984.
- Lindert, P., & Williamson, J., "English Workers' Living Standards during the Industrial Revolution: A New Look." *The Economic History Review*, New Series, Vol. 36, No. 1 (Feb., 1983).
- Linné, C., Carl von Linnés Skånska resa: på höga överhetens befallning förrättad år 1749. / redigerad av Carl-Otto von Sydow; illustrerad av Gunnar Brusewitz. Stockholm. 1751 (Nytryck 1999).
- Lindgren, H., "The Modernization of Swedish Credit Markets, 1840-1905: evidence from Probate Records." *The Journal of Economic History*, 2002, vol. 62.

- Lundh, C., *Levnadsstandarden – indikatorer och mått: engelsk och svensk debatt om lönearbetarnas villkor 1750-1850*. Lund 1983.
- Lundh, C., Schön, L., ”Regional wages in Sweden 1861-1913”. In Lundh, C., Olofsson, J., et al (Eds). *Wage formation, labour markets institutions and economic performance in Sweden 1860-2000*. Stockholm 2004.
- Lundsjö, O., *Fattigdomen på den svenska landsbygden under 1800-talet*. Stockholm 1975.
- Malanima, P., ”Changing patterns in rural living conditions: Tuscany in the eighteenth century.” *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Red: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.
- McKendrick, N., *The birth of a consumer society: the commercialization of eighteenth century England*. London 1982.
- Moberg, H. A:son., ”Det svenska jordbrukets maskinanvändning omkring sekelskiftet år 1900.” i *Kungl. Skogs- och lantbruksakademins tidskrift*. Stockholm 1987.
- Morell, M., *Jordbruket i industrisambället 1870-1945*. (Det svenska jordbrukets historia D4). Stockholm 2001.
- Mokyr, J., ”Is There Still Life in the Pessimist Case? Consumption during the Industrial Revolution, 1790-1850.” *The Journal of Economic History*, Vol 48, No. 1 (Mar., 1988).
- Myrdal, J., ”Agrarhistoriens ämnesbyte.” *Rig*. 1986.
- Nenadic, S., ”Household possessions and modernising city: Scotland c.1720 to 1840.” *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Red: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.
- Nilsson, A., Svärd, B., *Skrivkunighet på landsbygden I Skåne under tidigt 1800-tal. Källmaterial och preliminära resultat*. Lund 1993.
- Norlander, K., *Människor kring ett företag. Kön, klass och ekonomiska resurser. Liljeholmens stearinfabriks AB 1872-1939*. Göteborg 2000.
- Olsson, K., *Göteborgs historia, Näringsliv och samhällsutveckling. III. Från industristad till tjänstestad Tiden efter år1920*, Göteborg 1996.
- Perlinge, A., *Sockenbankirerna : kreditrelationer och tidig bankverksamhet : Vånga socken i Skåne 1840-1900*. Stockholm 2005.
- Shammas, C., *The Pre-industrial consumer in England and America*. Oxford 1990.
- Shapiro, A.L., *Housing the Poor of Paris, 1850-1902*. Madison 1985.
- ”Paris”. *Housing the workers, 1850-1914. A comparative Perspective*. Red: Daunton, M.J. London 1990.
- Schuurman, A. & Walsh, L., ”Introduction.” *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Ed: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.
- Schön, L., *Jordbrukets omvandling och konsumtionens förändringar 1800-1870*. Lund 1985.
- En modern svensk ekonomisk historia. Tillväxt och omvandling under två sekel*. Stockholm 2000.
- Sveriges riksbank 1668-1924. Bankens tillkomst och verksamhet*. Stockholm 1931.
- Söderberg, J., *Agrar fattigdom i Sydsverige under 1800-talet*. Stockholm 1978.
- Ulväng, G., *Hus och gård i förändring. Uppländska herrgårdar, boställen och bondgårdar under 1700- och 1800-talets agrara revolution*. Hedemora 2005.
- Weatherill, L., *Consumer behaviour and material culture in Britain 1660-1760*. London. 1988.
- Wijsenbeek-Olthuis, t., ”A matter of taste. Lifestyle in Holland in the seventeenth and eighteenth century.” *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Red: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.

- Voth, H.J., "Living standards during the Industrial Revolution: An Economist's Guide." *The American Economic Review*, Vol. 93, No. 2, Papers and Proceedings of the One Hundred Fifteenth Annual Meeting of the American Economic Association, Washington, DC, January 3-5, 2003. (May, 2003).
- Yun, B., "Peasant material culture in Castile 1750-1900 some proposals." *Material culture: consumption, life-style, standard of living 1500-1900*. B4 proceedings eleventh International Economic History Congress Milan, September 1994. Ed: Schuurman, A. & Walsh, L. Milano 1994.

Göteborg Papers in Economic History

Available online at S-WOPEC: (<http://swopec.hhs.se/gunhis/>)

1. Jan Bohlin: Tariff protection in Sweden 1885-1914. 2005.
2. Svante Larsson: Globalisation, inequality and Swedish catch up in the late nineteenth century. Williamson's real wage comparisons under scrutiny. 2005
3. Staffan Granér: Thy Neighbours Property. Communal property rights and institutional change in an iron producing forest district of Sweden 1630-1750. 2005
4. Klas Rönnbäck: Flexibility and protectionism. Swedish trade in sugar during the early modern era. 2006.
5. Oskar Broberg: Verkstadsindustri i globaliseringens tidevarv. En studie av SKF och Volvo 1970-2000. 2006.
6. Jan Bohlin: The income distributional consequences of agrarian tariffs in Sweden on the eve of World War I. 2006
7. Jan Bohlin and Svante Larsson: Protectionism, agricultural prices and relative factor incomes: Sweden's wage-rental ratio, 1877-1926. 2006
8. Jan Bohlin: Structural Change in the Swedish economy in the late nineteenth and early twentieth century – the role of import substitution and export demand. 2007
9. Per Hallén Levnadsstandarden speglad i bouppteckningar. En undersökning av två metoder att använda svenska bouppteckningar för en levnadsstandards undersökning samt en internationell jämförelse. 2007